

Dalibor BROZOVIĆ

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Zrinski trg 11, HR-10000 Zagreb

LITVA ILI LITVANIJA, LETONIJA ILI LATVIJA*

U članku se govori o hrvatskim likovima imena nekih stranih gradova i država. Neka su od tih imena danas zastarjela (*Jakin* za Ankonu, *Lipsko* za Leipzig itd.) dok su mnoga druga i danas u aktivnoj uporabi (Beč, Budimpešta i dr.). Osobita se pozornost posvećuje imenima baltičkih država Litve i Letonije.

Čitamo li hrvatske tekstove iz devetnaestoga stoljeća, naći ćemo neka danas nama malo neobična imena stranih gradova i država. Umjesto danas uobičajenoga naziva *Ancona* (čitaj *Ankōna*) srest ćemo *Jakin*, umjesto *München* naći ćemo *Monakov*, umjesto *Dresden* danas čudan oblik *Draždani*, umjesto *Leipzig* naći ćemo pak *Lipsko*, i još ponešto u sličnu stilu. No upravo se radi o dvjema različitim pojavama. *Jakin* je vrlo staro hrvatsko ime za grad Anconu s druge obale Jadrana, a navedena imena njemačkih gradova nisu hrvatska, nego smo ih, u slavenskorn žaru naših iliraca i njihovih nasljednika, pozajmili od sjevernih Slavena, prvenstveno Čeha. I poneka se zemlja u našoj prošlosti zvala drugačije nego danas. Tako smo prilično dugo Francusku nazivali *Franceskom*, pa onda i Francuze *Francezima* i francuski jezik *franceskim*.

To je sve danas prošlost, ali ima još uvijek mnogo hrvatskih imena stranih gradova i zemalja, a i drugih zemljopisnih vlastitih imena (rijeka, planine, jezera i sl.). Neka od tih imena uopće ne nalikuju onima u jeziku zemlje u kojoj se nalaze odgovarajući gradovi (ili drugi zemljopisni objekti, ali zadržimo se na gradovima). Tipičan je primjer ime *Beč* za izvorno *Wien* (č. *Vín*). U drugim slučajevima imamo hrvatskih imena različitih od originalnih više (*Rim* umjesto *Rōma*, *Budimpešta* umjesto *Budapest*, č. *Budapešt*) ili manje (*Pariz* umjesto *Paris*, č. *Parī*). U mnogim prilikama mi imena stranih gradova izgovaramo kako se izvorno pišu, primjerice *London*, *Moskva* (č. *Landn*, *Maskva* u izvornome izgovoru).

* U nešto kraćem i izmijenjenom obliku objavljeno u časopisu *Vijenac*, br. 182, 27. veljače 2001., str. 6.

Poseban je slučaj s *Venecijom/Mletcima*. Nema sumnje da je ime *Mletci* stari hrvatski naziv za grad *Veneciju* (postanje: *Vnetci* > *Bnetci* > *Mnetci* > *Mletci*, usporedi slovenske *Benetke*), ali i za nekadanju *Mletačku Republiku*. Sam grad danas češće zovemo *Venecijom*, izuzev povijesne kontekste, uključujući i književno-povijesne, ali za *Mletačku Republiku* i danas bez sumnje prevladava ime *Mletci*. To se onda može protegnuti i na druge teme. Govorit ćemo primjerice o venecijanskom bijenalu, ali možemo govoriti i o venecijanskom dijalektu u okviru talijanskoga mletačkog narječja. I slično: možemo razlikovati venecijanski i mletački grb (koliko god bili slični), a govorit ćemo o mletačkom novcu u našim krajevima, itd.

Možemo zaključiti: neka hrvatska zemljopisna imena zaista pripadaju prošlosti i nema smisla oživljavati ih, ali druga su živa i treba ih i dalje čuvati. Znanstvene, upravne, poštanske i slične potrebe mogu zahtijevati službena imena kakva se upotrebljavaju u određenim zemljama, ali izvan tih specifičnih prilika valja rabiti hrvatska imena. Tako rade i drugi narodi, nije to naša osobitost. Usporedimo samo oblike *Warschau*, *Warsaw*, *Varsovia* i sl. za našu *Varšavu* i poljsku *Warszawu*. Ili, ne samo u Talijana, *Fiume*, *Zara*, *Spalato*, *Ragusa* za *Rijeku*, *Zadar*, *Split* i *Dubrovnik*.

Jedan drugi problem muči najveći dio svijeta. Do sada smo za kineske gradove upotrebljavali uglavnom hrvatske glasovne i slovne prilagodbe tradicionalnih engleski imena (njemačka i francuska bila su slična, uz slovne razlike). Drugi sustav za pisanje kineskih imena, onaj ruski, na našu praksu uopće nije utjecao. No u posljednjim se desetljećima sve više širi, i u svijetu i u nas, novi pismeni (i izgovorni) sustav za prikazivanje kineskih imena. Radi se o službenoj kineskoj latinici i o drugom kineskom govornom jeziku (pekinškom, sjevernome, mandarinskom ili *putunhua*, što je sve više-manje isto), glasovno posve različitome od onoga na koji su se naslanjali Englezi (južni ili kantonski jezik, ili kako u Europi smiješno kažu "dijalekt"). Sličnih problema ima i u Indiji, sličnih samo što se tiče odnosa između u Europi i u nas uobičajenih tradicionalnih engleskih imena i današnjih službenih indijskih imena iz indijskih jezika. No to je sve druga tema, a mi ćemo se ovaj put pozabaviti još samo nekim pitanjima o imenima europskih država.

Danas se već rijetko nađu nehrvatska imena *Španija* i *Rumunija* za *Španjolsku* i *Rumunjsku* (i pridjevi *španski* i *rumunski* za *španjolski* i *rumunjski*). Tomu se može dodati još jedan sličan slučaj. Zemlja o kojoj smo uvijek govorili kao o *Moldavskoj* (sjetimo se dviju kneževina iz povijesnih udžbenika, *Vlaške* i *Moldavske*), danas se u medijima najčešće naziva *Moldavijom*. No i tu je bolje držati se hrvatske tradicije – kao što je u hrvatskome *Španjolska* i *Rumunjska*, a ne *Španija* i *Rumunija*, tako je i *Moldavska* bolje nego *Moldavija*. No u tom

trećem slučaju pojavljuje se u novinstvu još jedno rješenje, *Moldova*, koje odgovara domaćemu imenu, pa se nakon stjecanja nezavisnosti Moldavske često nalazi u tekstovima novinskih agencija, osobito anglojezičnih. Nema nikakva razloga ni da se to ime prihvati kao hrvatsko.

A za dvije druge države, obje na Baltičkom moru i ujedno susjedne, često se nalaze imena koja nisu u skladu s hrvatskim tradicijama i s našom još uvijek pretežnom jezičnom praksom. Te su države *Litva* i *Letonija*. Litvu gotovo svi Slaveni zovu *Litvom*, a tako je uvijek bilo i u nas, ali u posljednje se doba često čuje i naziv *Litvanija*. On odgovara nazivu u engleskome i u romanskim jezicima, ali nema temelja u hrvatskoj tradiciji, koja se u tome naslanjala na slavenske jezike i donekle na njemački. Malo je drugačije s *Letonijom*. Nazive slične našem naći ćemo u njemačkome i u romanskim jezicima, a samo u engleskome dolazi *Latvia*, što se u nas često pojavljuje u obliku *Latvija*. Istina jest da je i u samome letonskome jeziku oblik *Latvija*, ali to ne može biti odlučno — ne ćemo valjda govoriti **Lijetuva* zato što sami Litavci svoju zemlju zovu *Lietuva* (da i ne govorimo o **Dojčlandu*). U oba slučaja novouvezeni oblik dolazi iz engleskoga jezika, ali bit će da je ipak važnije što se hrvatska tradicija pretežno slaže s kontinentalnim europskima.

I na koncu, još o imenima triju otočkih zemalja. Bivša francuska kolonija Madagaskar danas je neovisna Malgaška Republika (stanovnici su u velikoj većini Malgaši, malajsko-indonezijskoga podrijetla), a bivša britanska kolonija Cejlon danas je neovisna država Šri Lanka (nisam siguran je bolje *Šri* ili *Sri Lanka*, ali uobičajilo se *Šri* i to treba ostati kao hrvatsko ime). Nema nikakva ozbiljna argumenta zašto bismo otoke kao zemljopisne objekte prestali nazivati Madagaskarom i Cejlonom ili pak države prestali nazivati Malgaškom Republikom i Šri Lankom. To su različiti pojmovi pa mogu ostati i različita imena.

Drugačije je s otočkim teritorijem Farski ili Farerski otoci. To je autonomno područje Kraljevine Danske. Neki naši ljudi prevode te Far(er)ske otoke u Ovčje otoke (što je inače točan prijevod), ali Far(er)ci su poseban germanski narod (upravo narodić od pedesetak tisuća pripadnika) i far(er)ski je poseban germanski jezik (na sredini između islandskoga i *nynorska*, jednoga od dvaju norveških standardnih jezika) i bilo bi smiješno govoriti od “ovčjem narodu” i “ovčjem jeziku”. Taj prijevod treba dakle napustiti, a valja izabrati između pridjeva *farski* i *farerski* (osobno bih prije bio za drugi, farerski *Faerøerne*, danski *Føroyar*).

On some names of foreign cities and states

Summary

In the past, some Croatian names of foreign cities or states were rather frequently used (*Jakin* for Ancona, *Draždani* for Dresden, *Mletci* for Venice, etc.). The author discusses the problem of the traditional Slavic and Croatian names *Litva* and *Letonija* for the Baltic states Lithuania and Latvia.

Ključne riječi: imena stranih gradova i država, Litva, Letonija

Key words: names of foreign cities and states, Lithuania, Latvia